

Taula rodona

Cap a on va la sociolingüística catalana?

LA SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA

EMILI BOIX-FUSTER

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació
Universitat de Barcelona

1. *Contribució de Badia i Margarit al sorgiment de la sociolingüística catalana*

Robert Merton escrigué fa anys que en ciència, en sociologia particularment, es progressava perquè els investigadors avançaven damunt les espatlles de gegants. En sociolingüística catalana, si se'm permet usar l'etiqueta tradicional tan desgastada, tenim els nostres «gegants». En el manual de sociolingüística que vaig redactar a quatre mans amb F. Xavier Vila (1997), proposàvem que en la nostra tradició aquests gegants eren Francesc Vallverdú (lligat al comunisme català, tan crucial en la catalanització de sectors clau del moviment obrer i popular del Principat), Rafael-Lluís Ninyoles i Lluís Vicent Aracil (els dos valencians coetanis, dos *maîtres à penser* que han compartit orígens socials i una obra de gran ambició teòrica, que no ha tingut prou ressò perquè tots dos, per raons diverses, no han creat escola universitària com hauria convingut), i Antoni Maria Badia i Margarit, el gran investigador que avui homenatgem, per les raons que tot seguit exposo.

De bell antuvi, cal advertir que és agosarat avaluar l'obra sociolingüística de Badia per la seva extensió (en el recull bibliogràfic comentat de Vallverdú (1980), per exemple, és l'autor més citat, per davant de Ninyoles i d'Aracil). Badia ha estat sempre un universitari, ininterrompudament sobretot d'ençà que fou un catedràtic joveníssim en l'Espanya feixista, autàrquica i reclosa de la postguerra. Destacaria tres aspectes de la seva obra: el seu caràcter de pont amb la generació republicana, la seva obertura intel·lectual a noves disciplines més enllà de les seves especialitzacions inicials, i el seu activisme que m'atreveixo a etiquetar de parapolític o, si voleu, cívic, o, simplement, compromès.

PONT GENERACIONAL. Badia té una formació catalanista liberal filla de la millor educació de la II República (la Mútua Escolar Blanquerna) i de la Generalitat reinstaurada, des de la matriu d'una família de cristianisme obert, vinculada amb Montserrat i amb el fejocisme; és un testimoniatge viu de la breu normalitat republicana. Enfrontat amb la llarga dictadura franquista de grisor de plom, Badia optarà per un cert entrisme, i es dedicarà amb cos i ànima al món acadèmic, ajudat eficaçment per la seva esposa Maria Cardús, companya d'estudis, a qui avui també retem homenatge. Badia s'immergirà dins les estructures acadèmiques del règim, esdevindrà catedràtic de Filologia Espanyola, però sempre mantindrà les seves conviccions de joventut. Salvarà els mots per als molts alumnes i deixebles que tindrà. En els seixanta, per exemple, quan començarà a escriure sobre bilingüisme, en els seus textos ressonarà la reticència envers el bilingüisme que havia tingut Alexandre Galí, que s'havia mostrat contrari al bilingüisme en els anys trenta. Així en els setanta (Badia, 1974) escriu que el bilingüisme pot comportar inestabilitat i poca integritat psicològica

OBERTURA INTELLECTUAL, que fa possible la sociolingüística. Badia de formació era un lingüista romanista, catedràtic de Gramàtica Històrica de la Llengua Espanyola, però en els anys seixanta, després d'estades a Alemanya i als EUA, on conegué *Languages in Contact* de Weinreich, passa a treballar en sociolingüística: «Em vaig endinsar per un terreny que no era el meu pròpiament» (Badia, 1964, p. 128 i 133; Pairoli, 1997, p. 73). I tenim sort que es dediqués a aquesta especialitat ocasional, perquè, a causa del seu prestigi professional, li obrí les portes de la universitat.

El treball amb la llengua catalana el condueix, segons les seves paraules, a la sociolingüística: «en català, qualsevol aspecte de la sociolingüística és més clar pel contingut i més bon exemple respecte al mètode, que no ho pugui ésser en cap altra llengua» (1982, p. 163). En aquesta dedicació a la sociolingüística, però, crec que hi ha un *Diktat*, un sentit de deure moral, que porta Badia a fer una lingüística més encarnada, més connotada, dins d'un tarannà típic de les elits catòliques del moment: «és més fi espiritualment de servir la cultura minoritària del país, és un bé superior que satisfà de la manera més plena l'esperit més exigent» (1964, p. 128). En el mateix volum (p. 133), en una conferència adreçada a joves, Badia convida a l'acció per la recuperació del país dins la boira a què obligava el clima polític: «[...] és molt més còmode de desentendre's de la cultura minoritària. Però [...] ens hem esforçat per fer veure com és molt més elevat i molt més noble de col·laborar-hi i de fer quelcom per ella. En primer lloc, perquè és objectivament un bé de justícia. En segon lloc, perquè, per a la joventut, les dificultats són l'estímul amb què la seva la seva generositat reacciona.» Ell havia viscut a primera fila l'ensulsiada de la Guerra Civil i l'intent de genocidi lingüísticocultural de la postguerra, i en els seixanta el país viu un procés d'immigració descomunal, que sacseja profundament la societat catalana. Aquesta immigració serà el revulsiu, em

sembla, d'aquesta [pre]ocupació per la sociolingüística: Badia no sabia què succeïa amb la llengua catalana, en un context demolingüístic tan desfavorable a la integració dels immigrants. Badia, com tants d'altres catalanistes amatents als canvis socials que vivia Catalunya, temia que la presència de l'altra llengua seria profundament pertorbadora en l'evolució de la llengua catalana, que la distància entre la llengua literària i la col·loquial, atès que al país li mancaven mecanismes vehiculadors dels models normatius, esdevingués abismal.

La llengua dels barcelonins (1969) exemplifica aquesta preocupació per saber què estava passant: Badia «es posa la manta al cap», sap coordinar equips i, ajudat de voluntaris, gosa fer de sociòleg de la llengua i així esdevé un pioner en l'estudi sociolingüístic de la ciutat que l'havia vist néixer. La motivació profunda provenia de la por, de l'*Angst*, per l'assimilació de la ciutat per part de la llengua castellana, «perquè la societat catalana s'hi [a Barcelona] sent materialment assetjada per castellanoparlants» (1982, p. 68); «la presència, però, de grans masses d'obriers immigrants constituïa una amenaça de cara a la integritat lingüística del cos social» (1982, p. 97), «les converses espontànies que de vegades sentim en els suburbis de Barcelona fan pena» (1974, p. 54-55). En definitiva, Badia temia que la llarga durada de les limitacions en l'ús de la llengua catalana (absència d'escola, de mitjans de comunicació, d'usos oficials i administratius) deixés efectes terribles i persistents en la llengua.

Fruit d'aquesta obertura intel·lectual és la dedicació de ple a la sociolingüística que acaba de completar-se en els setanta, en els anys de la transició política. Ja el 1974, Badia presenta una sociolingüística esbatanada a les ciències socials (per formació, podríem haver esperat una concepció tancada, més estrictament lingüística de la disciplina, de caire variacionista; però no és així). Aquell any, a *Procés i objectius de la sociolingüística catalana* (1974), Badia puntualitza que la sociolingüística no pot restar limitada a les relacions amb l'altra llengua (certament, el despertador de la sociolingüística al nostre país), sinó que ha de tractar fenòmens com les formes de tractament *tu/vós/vostè*, l'alternança dels perfets, la variació en els articles derivats de *IPSE* i de *ILLE* o l'anivellament geolectal. En el mateix volum, Badia es fa ressò de la distinció (del tot oblidada en la sociolingüística catalana posterior) coseriuniana entre llengua, norma i parla. És en aquella dècada turbulenta que Badia enuncia les seves tesis a favor d'una ciència encarnada (*Ciència i passió dins la lingüística catalana moderna*, 1976-1977): «amb la sociolingüística retrobem entre nosaltres la ciència més pregonament connotada» (p. 13).¹

1. Hi ha hagut pocs lingüistes o sociolingüistes que hagin dialogat amb aquesta visió de la sociolingüística de Badia. Cal destacar, doncs, l'excepció d'Argenter (1984) en què refuta, per naïf, el caràcter més encarnat o més «real» de la sociolingüística, que segons Badia tenia la sociolingüística catalana, en la mesura que pot ser també teòrica, i en la mesura que —puntualitza— la sociolingüística és descriptiva i no necessàriament terapèutica.

És en aquells anys tan polititzats que Badia, a instàncies d'Aracil, que en fou el primer instigador, crea el Grup Català de Sociolingüística, del qual passaria a ser primer president.

ACTIVISME CÍVIC. En tercer lloc, cal tenir present l'activisme cívic de Badia. Potser caldria anomenar-lo «polític», en l'accepció més oberta del terme. El que ha fet sobretot Badia és actuar en clau no partidista, però la seva acció té un tarranà polític catalanista i democràtic innegable, transversal gràcies al seu rerefons cristià. En els anys cinquanta fou confrare major de la Confraria de la Mare de Déu de Montserrat, de la qual seria confrare posteriorment Jordi Pujol. En els seixanta col·laborà en el Congrés Litúrgic Català, dins l'onada de renovació del Concili Vaticà II, representada també per l'encíclica *Pacem in Terris* de Joan XXIII. En els anys setanta obrí, per primera vegada en els països de llengua catalana, a Aracil i a la sociolingüística les portes d'una universitat catalana, i endegà, com acabem de dir, el GCS i la seva revista *Treballs de Sociolingüística Catalana*. Des del 1978 fins al 1986, fou rector de la Universitat de Barcelona i n'impulsà uns nous estatuts democràtics. Des de la seva responsabilitat, impulsà i organitzà la catalanització de la UB i la posada en marxa dels seus cursos de català, que serien la llavor dels serveis lingüístics, probablement els més importants dels països de llengua catalana. En els vuitanta Badia fou president del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana.

2. *Línies de recerca de la sociolingüística catalana que han contribuït a un millor coneixement de la comunitat catalanoparlant² i al procés de normalització del català*

De bon començament, un comentari sobre les mateixes preguntes. La sociolingüística als territoris de llengua catalana té un greu problema en la seva feina de cada dia: rep una pressió normativa enorme; socialment, se li demana més cap on ha d'anar l'organització lingüística de la societat que no pas quines són exactament aquestes organitzacions i aquestes societats. El (i la) sociolingüista té, doncs, dificultats a separar la seva passió política (l'afany d'intervenir en les coses i de canviar-les a favor d'una recuperació de l'ús del català) de la seva fredor com a científic social que ha d'estudiar com són les coses (l'estat del contacte de llengües, de la imbricació llengua-societat en totes les seves vessants). *El polític i el científic*, de Max Weber, hauria de ser lectura obligatòria per a molts sociolin-

2. Aquestes elucubracions són una continuació del text «La sociolingüística: perspectiva general de l'àmbit», llegida a Vitòria-Gasteiz i publicada en basc a la revista *Bat* (2001). Aquest text, al seu torn, es basa en una conferència sobre els trets de la sociolingüística que vaig presentar a la Universitat d'Alacant (1999).

güistes del país. Dit això, cal recordar que al nostre país s'estudia quelcom per a canviar-ho, es descriu per a «normalitzar», en un lligam gairebé indestruïble. Val a dir que la sociolingüística «freda», aquella que sols vol conèixer les coses, no transformar-les, té poc reconeixement. Inevitablement i automàticament es titlla la recerca sociolingüística a Catalunya d'intervencionista, com ha succeït recentment. Una recerca sobre usos lingüístics en historials mèdics ha motivat una irritació general del contraris al català, per no haver salvat l'anonimat dels dits protocols, quan de fet en la recerca mèdica se solen examinar aquests protocols i ningú no en fa escarafalls (Ingendaay, 2006). La qüestió de fons és si la recerca mèdica té el mateix reconeixement social que la recerca sociolingüística. I la resposta és negativa. En la «nostra» sociolingüística l'home d'acció és confon amb l'home d'anàlisi.

El problema central de la sociolingüística és que la seva frondositat, la seva profusió de dades (vegeu Boix i Payrató, 1997, per a un estat de la qüestió força aprofundit que dóna una idea d'aquesta exhuberància) no ajuden, sinó que dificulten el treball teòric, el treball que hauria de donar resposta a les grans preguntes sobre les llengües a la nostra societat. Aracil (1984, p. 448) ho resumí prou bé, abans que abandonés per desgràcia la disciplina: «la sociolingüística ha de coordinar la exploració empírica con la construcció teòrica. Su dificultad inicial no es la “falta de datos”, sino más bien lo contrario: el escándalo de unos datos que “sobran” porque faltan absolutamente las ideas indispensables para sacar algo de ellos.» Falta, doncs, el que podríem anomenar, parafrasejant Wright Mills, «imaginació sociolingüística». I aquest destriament teòric es fa indispensable perquè en la societat catalana (i encara més en l'espanyola) sobra la desinformació (dades que obscureixen la comprensió de la realitat) i l'exformació (dades que no es poden processar adequadament). És urgent que la sociolingüística faci conèixer a la població el que sap d'una manera apropiada.

La recerca sociolingüística als països de llengua catalana s'ha dirigit als següents aspectes. En primer lloc, ha identificat els dèficits més greus del català: la manca d'ús col·loquial, la pèrdua de la transmissió lingüística intergeneracional, les normes d'adaptació interpersonal favorables al castellà, els usos en l'Administració central i perifèrica de l'Estat, sempre favorable a aquesta llengua, etc. En segon lloc, un ampli camp de recerca ha estat el món educatiu, un àmbit on precisament el poder autonòmic tenia i té força poder. En tercer lloc, en l'àmbit jurídic hi ha un vast camp de recerca adreçat sobretot a «blindar» i a assegurar un cert domini o preferència pel català (el concepte de llengua pròpia n'és el paradigma a Catalunya). En quart lloc (i derivat del tercer punt en bona part), trobem des dels noranta una àmplia preocupació per la diversitat lingüística i per trobar raons ecolingüístiques que donin un suport més solvent i universal a la normalització lingüística més enllà dels plantejaments etnicistes o nacionalistes tradicionals.

En canvi s'han estudiat poc o gairebé gens en àmbits fonamentals, com és l'ús del català en el món del treball i de l'empresa.

La sociolingüística més micro, la variacionista, és la que més es correspon amb una descripció del fenomen sense afany d'intervenció. Seria increïble pensar que un investigador pretengués canviar els sons africats a Benicarló, a Petrer o al barri de Gràcia de Barcelona... En canvi, la resta de línies sociolingüístiques (la psicologia social de la llengua, la sociologia de la llengua, la demolingüística i, evidentment, la planificació i les polítiques lingüístiques) tenen la intervenció en el seu horitzó. En aquesta preocupació per la intervenció hi té un paper clau l'Administració catalana. Tal com assenyalen els dos reports de la recerca de les ciències del llenguatge publicats per l'Institut d'Estudis Catalans (Boix, 1997 i 2005), la majoria de la recerca en sociolingüística ha estat pagada pel Govern autonòmic, a diferència del que passa en molts altres camps de les ciències del llenguatge.

3. *Aportació de la sociolingüística catalana a la sociolingüística*

En els setanta la sociolingüística catalana té aurèola d'assagista i militant, de combativa i participativa, i agafa ressò especialment en el món germànic. L'enguanyament dels llibres (escassos) d'Aracil també dona força teòrica a la disciplina: pensem en els conceptes de *conflicte lingüístic* i *normalització lingüística*, pensem en la noció d'*interposició*. Fins als vuitanta dominà la sociolingüística de la societat, més que la sociolingüística de la llengua, seguint la classificació elegant de Fasold (1984 i 1990). A partir dels vuitanta, la sociolingüística s'institucionalitza, ja sigui a les universitats, ja sigui a l'Administració, i perd aquest tarannà. Malgrat la seva profusió, malgrat comptar amb un bon grapat de revistes especialitzades (*Noves SL*, *Treballs de Sociolingüística*, *Llengua i Ús*, *Revista de Llengua i Dret* i *Llengua, Societat i Comunicació*), malgrat ésser part de la minoria lingüística més important d'Europa, la sociolingüística catalana no ha influït gaire en la sociolingüística internacional, a tot estirar en la basca, en la gallega o en l'occitana. La sociolingüística (governada pels angloamericans) no ha manllevat cap concepte de la sociolingüística catalana, si un fa un cop d'ull als diccionaris o enciclopèdies de sociolingüística (Ammon *et al.*, 1987-1988; Coulmas, 1997). Han fallat els mecanismes d'internacionalització de les publicacions i revistes catalanes i la sociolingüística catalana ha seguit essent perifèrica. Sí que hi ha un cert nombre de treballs d'estudiosos d'arreu (vegeu Fishman, 1991) sobre la realitat sociolingüística de la nostra Mediterrània catalana. El que cal és que nosaltres mateixos construïm descripcions de la nostra societat, no pas que ens la facin des de fora. Hem de fer sentir (col·lectivament, mitjançant publicacions en altres llengües) la nostra veu en el mercat intel·lectual, i mantenir alhora l'ús de la nostra llengua en el nostre mercat interior.

4. *Perspectives de futur de la sociolingüística*

Sols apuntaré aquí alguns dels grans temes que hauria d'abordar la sociolingüística al nostre país. En primer lloc, hauria de continuar estudiant les dinàmiques glotosocials: els coneixements, els usos, les representacions i els processos d'aprenentatge i ensenyament de les llengües. En particular interessaran els processos de manteniment i substitució lingüístics, especialment pertinents en un territori tan fragmentat i amb dinàmiques tan diverses com el nostre. La transmissió lingüística intergeneracional ha de continuar essent un tema cabdal, com a termòmetre que és de les tendències evolutives globals. Totes les vessants del multilingüisme tenen cabuda en aquest gran apartat: contacte de llengües, alternances de codis, normes d'ús lingüístic, etc. Un subapartat específic és l'estudi de la funció simbòlica de la llengua com a mitjà per a la formació de grups.

Un altre gran tema és el de les funcions socials de la llengua en un món globalitzat. Cal proposar maneres de coadjuvar en l'ús i el coneixement de llengües franques (l'anglès i el castellà) amb el manteniment de funcions exclusives per a les llengües territorials. Bastardas (2006), en aquest sentit, ha proposat uns principis reguladors del multilingüisme: els tradicionals de territorialitat i personalitat, més els de subsidiarietat i de funcionalitat exclusiva. Aquests principis de filosofia política haurien de concretar-se jurídicament gràcies a la feina dels experts en dret lingüístic, en la regulació normativa de la realitat sociolingüística. L'objectiu final seria la proposta i difusió de principis filosòfics, polítics i jurídics que salvaguardessin la diversitat lingüística mundial, en la línia iniciada amb la Declaració Universal dels Drets Lingüístics, aprovada a Barcelona el 1996.

Un tercer macrotema és la imbricació de la llengua i el sistema educatiu. Aquí trobem tot un camp immens i, a més, de competències fonamentalment autonòmiques: ensenyament de primera llengua, de segona i de tercera, ensenyament a nous immigrants, metodologies, etc. Cal posar un èmfasi especial en la recerca sobre els models d'organització de les polítiques educatives políglotitzadores i sobre els seus efectes en les competències, els comportaments i les representacions dels individus, segons les distintes situacions demolingüístiques. Aquí s'inclourien, així mateix, els aspectes extraescolars de la relació entre socialització i llengua.

Un quart macrotema és encara un *wishful thinking*: es tracta de la lingüística forense i aplicada a les professions. Aquí ens trobem totes les aplicacions de la sociolingüística al món mèdic, jurídic i social. Pensem solament en el camp encara verge de l'ús lingüístic en la gerontologia: a hores d'ara la majoria de relacions entre «cuidadors» i gent gran dependent es fan en castellà, perquè la majoria de treballadors són de llengua castellana i, a més, monolingües.

Cal afegir que la sociolingüística catalana, en primer lloc, ha de contribuir a la construcció d'una sociolingüística europea, perquè és el continent el seu marc natu-

ral i de futur. Dins d'aquest marc vaig suggerir (Boix, 2000) quatre línies de recerca que podrien ser transversals a Europa: *a*) l'etnografia sociolingüística, ço és el funcionament dels mecanismes d'exclusió i discriminació socials, és a dir, el paper variable que tenen els capitals lingüístics en les institucions socials (Administració pública, serveis mèdics i socials, comunicació en les empreses); *b*) les ideologies lingüístiques, és a dir, la recerca en les concepcions encara majoritàriament homogenistes que tenen les poblacions; *c*) les funcions transglòssiques, és a dir, les estratègies comunicatives en organitzacions i estats multilingües (la majoria), i *d*) l'especificitat de les zones amb poblacions autòctones ja bi- o multilingües. Les zones de llengües catalana amb dues llengües territorials en conflicte comparteixen trets amb zones europees com Brussel·les (conflicte neerlandès/francès), Bienne i Friburg (conflicte alemany/francès) o Tirol del Sud (conflicte alemany/italià). En tots aquests casos es planteja el tema dels allòctons, els nousvinguts que no pertanyen a cap dels dos grups originals i poden incorporar-se a l'un o l'altre. En definitiva, per la recerca i per la formació cal apuntar a una sociolingüística comparada europea.

Hi ha perspectives positives. En primer lloc, hi ha iniciatives recents que arranquen o compensen una mica la fragmentació lamentable dels nostres territoris: la xarxa CRUSCAT, coordinada des de l'Institut d'Estudis Catalana. En segon lloc, des de la Generalitat de Catalunya, s'ha impulsat la creació d'un institut interuniversitari de gestió del plurilingüisme, atorgat als investigadors entorn del CUSC (Universitat de Barcelona). Aquest institut, si reïx, podria permetre la creació d'estudis de postgrau en sociolingüística, tan necessaris per al país. Cal una formació de sociolingüistes joves no exclusivament filòlegs, amb un ensinistrament integral (teòric i metodològic) en ciències del llenguatge i en ciències socials. L'objectiu ambiciós seria construir una sociolingüística més explicativa i predictiva, més enllà del pur descriptivisme que ara domina, una sociolingüística amb més vigilància epistemològica i axiològica on les dades vagin acompanyades de les idees, sense esperances exagerades en «revolucions» sociolingüístiques que són desafortunades: el sociolingüista no pot pretendre treballar amb un nombre imens de variables (Ninyoles, 1990 i 1993).

Un darrer apunt. La sociolingüística dels països de llengua catalana hauria de fer sentir la veu en el concert internacional de sociolingüístiques. Faria bé de fer-ho i, alhora, seria bo que mantingués les seves tradicions genuïnes, fruit de la seva història contingent. L'anomenada «sociolingüística catalana» inclou de manera integradora branques que al món anglosaxó van ben separades. Així, tant l'associació de sociolingüistes de llengua catalana (antigament, GCS) com la seva revista, *Treballs de Sociolingüística Catalana*, apleguen des de variacionistes fins a sociòlegs de la llengua o demolingüistes, passant per pragmatistes i analistes del discurs. Les preguntes i problemes de recerca del país ens han dut a aquesta manera d'organitzar-nos, i no hi ha motius per a perdre-la.

Bibliografia

- ALBEROLA, Miquel, «Entrevista a Rafael Lluís Ninyoles». *El Temps* (1 març 1993), p. 24-27.
- AMMON, Ulrich *et al.* [ed.]. *Sociolinguistics: An International Handbook*. Berlín: Mouton de Gruyter, 1987-1988. 2 v.
- ARACIL, Lluís Vicent. «“Lengua nacional”, ¿una crisis sin crítica?». A: RUIZ, J. I.; AGUSTÍN, J. [ed.]. *Hizkuntza minorizatuen soziologia = Sociología de las lenguas minorizadas*. Donostia: Tarttalo, 1984, p. 443-458.
- ARGENTER, Joan. «Lingüística i sociolingüística: reflexions metodològiques». A: *De poesia i lingüística*. Vic: Eumo, 1984, p. 213-233.
- ARGENTER, Joan [coord.]. «Lingüística i ciències del llenguatge». A: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Reports de la recerca a Catalunya: 1996-2002*. Barcelona: IEC, 2005, p. 1277-1307.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. *Llengua i cultura als Països Catalans*. Barcelona: Edicions 62, 1964.
- *La llengua dels barcelonins*. Barcelona: Edicions 62, 1969.
- «Procés i objectius de la sociolingüística catalana». *Iberoromania*, núm. 1 (1974), p. 19-30.
- *Ciència i passió dins la lingüística catalana moderna*. Discurs inaugural del curs acadèmic 1976-1977. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1976.
- *Llengua i societat: Etapes de la normalització*. Barcelona: Indesinenter, 1982.
- *Llengua i poder: Textos de sociolingüística catalana*. Barcelona: Laia, 1986.
- BASTARDAS, Albert. «La evolución de la diversidad lingüística: comprender para proponer». A: BLAS ARROYO, José L. *et al.* [ed.]. *Discurso y sociedad: contribuciones al estudio de la lengua en contexto social*. Castelló: Universitat Jaume I, 2006, p. 23-31.
- BOIX, Emili. «La sociolingüística i la pragmàtica». A: ARGENTER, Joan [coord.]. *Reports de la recerca a Catalunya. La lingüística i les ciències del llenguatge (1990-1995)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1997.
- «L'entrellat dels usos lingüístics. Els quès i els perquè en sociolingüística». A: *Segona Setmana sobre la Universitat i l'Escola: Llengua, territori i societat*. Alacant: Universitat d'Alacant, 1999, p. 57-90.
- «La sociolinguistique européenne dès la Méditerranée catalane»: *Sociolinguistica: Internationales Jahrbuch für Europäische Soziolinguistik*, núm. 14 (2000), p. 148-152.
- «Ate irekiak gaztelaradun pertsonarteko testuinguru batean». *Bat: Soziolinguistika aldizkaria*, núm. 41 (2001), p. 35-42.
- *La sociolingüística i la pragmàtica*, [2004]. Estudi redactat amb vista a l'elaboració dels *Reports de la recerca a Catalunya*. Vegeu Argenter, Joan [coord.].
- BOIX, Emili; PAYRATÓ, Lluís. «An Overview of Catalan Sociolinguistics and Pragmatics (1989-1996)». *Catalan Review*, vol. ix, núm. 2 (1997), p. 317-403.
- BOIX, Emili; VILA, F. Xavier. *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel, 1997.
- COULMAS, Florian. «Introduction». A: COULMAS, Florian [ed.]. *The handbook of Sociolinguistics*. Oxford: Blackwell, 1997, p. 1-11.
- FASOLD, Ralph W. *Sociolinguistics of society*. Oxford: Basil Blackwell, 1984.
- *Sociolinguistics of language*. Oxford: Basil Blackwell, 1990.
- FISHMAN, Joshua A. *Reversing language shift*. Clevedon: Multilingual Matters, 1991.
- INGENDAAY, Paul. «Die Sprachpolizei rät. Gängelei und Säuberung: Katalonien bedrängt Spanien». *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (18 gener 2006).

- NINYOLÉS, Rafael Lluís. Vegeu *Alberola, Miquel*, i també *Romaní, Joan Maria*.
- PAIROLÍ, Miquel. *Antoni M. Badia i Margarit: La passió i el rigor d'un investigador de la llengua catalana*. Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca, 1997.
- ROMANÍ, Joan Maria. «Entrevista a Rafael Lluís Ninyolés». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 9 (1990), p. 31-35.
- VALLVERDÚ, Francesc. *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1980.